

specialists in the organization of production in the context of specific agro-industrial complex.

It is indicated on the necessity of applying the optimal combination of forms, methods and techniques in the pedagogical process, on the pedagogical conditions as a factor in the efficiency of the educational system to ensure the integrity of the dynamic process of reform and improvement of the individual components, achievement of specific educational goals.

Competence approach, pedagogical conditions, professional competence, organizers, professional work.

УДК 378.147

СТИМУЛЮВАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ВНЗ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ТА НАВИЧОК КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

О.В. Литвинова, кандидат педагогічних наук

У статті розглядаються засоби і методи стимулювання та педагогічної підтримки студентів у процесі формування вмінь та навичок культури професійного спілкування. Вказано, що педагогічна підтримка – це цілеспрямована діяльність викладачів, спрямована на забезпечення сприятливих умов для формування стійкої мотивації і інтересу до розвитку вмінь та навичок культури професійного спілкування, реалізацію комунікативного потенціалу студентів. Зроблено висновки, що стимулювання майбутніх аграріїв до формування культури професійного спілкування має спиратися на пробудження в них бажання до власного самовдосконалення.

Стимулювання, педагогічна підтримка, культура професійного спілкування, мотивація, інтерес, вміння, навички, інтерактивні засоби навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність теми зумовлена сучасними потребами вищої школи в підготовці кваліфікованих фахівців з високим рівнем культури професійного спілкування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми. Розробленню питань стимулювання у професійної діяльності присвячені дослідження вчених: А. Алексюка, Ю. Бабанського, К. Волкова, В. Ільїна, П. Каптерєва, В. Коротова, Г. Костюка, І. Лернер, В. Лозової, В. Пряникова, В. Сухомлинського, Л. Сущенко, М. Фіцули, В. Шумана та ін. На становлення підтримки, як особливого виду педагогічної діяльності, вплинули ідеї класиків світової педагогічної думки (Ф. Дистервег, Дж. Дьюї, Я. А. Коменський, І. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Л. Толстой, К. Ушинський, Ф. Фребель). Поло-

ження, на яких базується педагогічна підтримка, знайшли відображення в зарубіжній психології (А. Маслоу, К. Роджерс). У пострадянському просторі дослідження у сфері педагогічної підтримки активно ведуться з 90-х років ХХ століття. Значний внесок у вивчення її сутності, змісту зроблено К. Александровою, Т. Анохіною,

В. Бедерхановою, О. Газманом, Ф. Кевлею, Н. Криловою, Р. Літвак, Н. Михайловою, А. Мудриком, С. Юсфіним, І. Якіманською та ін.

Мета статті полягає у визначенні можливостей стимулювання і педагогічної підтримки студентів як засобу для формування стійкої мотивації і інтересу до розвитку вмінь та навичок культури професійного спілкування, реалізацію комунікативного потенціалу студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття “стимулювання” у тлумачних словниках трактується як викликання зацікавленості у здійсненні чого-небудь, а також є спонукальною причиною до здійснення будь-чого. Стимул – це зовнішній вплив на особистість, колектив, групу людей, який активізує їх мотиваційну сферу, а через неї і певну діяльність. Стимул – те, що спонукає до дії, поведінки. Отже, стимул – це об’єктивний фактор, роль якого визначається не матеріальною природою, а значенням для здійснення конкретного виду діяльності. Стимулювання в педагогічній науці розглядається переважно як спонукання особистості до активної навчально-пізнавальної діяльності (С. Гончаренко), як поштовх до конкретних дій (І. Підласий), як “надання поштовху, імпульсу думці, почуттю, дії” (О. Радугін, В. Сластьонін), як “збудження людини до посиленої діяльності, своєрідний поштовх” (Ю. Бабанський, З. Равкін). Як зазначає О. Акімова : “Стимули є засобами, під впливом яких потреби, відображені у свідомості особистості у формі інтересів, запитів, бажань, цілей, визначають мотиви поведінки та діяльності, направленість мислення” [1; С.25].

І. Ісаєв, О. Міщенко, В. Сластьонін та Є. Шиянов розглядають формування виконавського (процесуального) компонента професійної готовності (знань, умінь, навичок) як похідне від рівня розвитку ціннісних орієнтацій особистості, які визначають її потребу в оволодінні професійною майстерністю [5].

Отже, важливою умовою формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців-аграріїв є *стимулювання* їхнього прагнення до комунікативного самовдосконалення. Досягти цього можна шляхом посилення професійної спрямованості навчального процесу, наближення навчальних завдань, які пропонуються студентам, до умов їх майбутньої професійної діяльності. Тільки так можна створити у майбутніх фахівців внутрішню мотивацію до формування культури професійного спілкування. Усвідомлення студентами важливого значення культури спілкування для майбутньої професії надає особистісного смислу навчальній діяльності, спонукає до комунікативного самовдосконалення.

Для здійснення успішної підготовки студентів аграрних спеціальностей до професійного спілкування слід звернути увагу на засоби стимулювання комунікативної мотивації студентів. Серед таких засобів Є. Ільїн виділяє: схвалення, заохочення, змагання, створення “ситуації успіху”, со-

ціально-психологічний клімат у колективі, увагу громадськості, привабливість змісту діяльності, наявність перспективи, конкретної мети [2]. На нашу думку, використання таких засобів позитивно впливає на підготовку студентів до професійного спілкування, тому що вони сприяють розвитку не тільки комунікативних мотивів, а й мотивів навчання.

Навчальна мотивація зумовлюється діяльністю, в яку вона включається. За твердженням Е. Комарової, на формування навчальної мотивації впливають такі чинники: 1) система освіти в цілому та специфіка конкретного навчального закладу; 2) організація навчального процесу; 3) суб'єктивні особливості учнів (вік, стать, інтелектуальні здібності, самооцінка тощо); 4) суб'єктивні особливості педагогів (зокрема, їхнє ставлення до учнів); 5) специфіка навчального предмету [3;С.23]. Важливим аспектом формування навчальної мотивації є стимулювання інтересу. Інтерес як форма вияву вибіркового ставлення особистості до об'єкта є постійним спонукальним механізмом пізнання [6;С.159]. Доведено, що інтерес до навчання ґрунтується, перш за все, на розумінні сенсу навчальної діяльності [3]. Звідси випливає необхідність усвідомлення студентами значення культури професійного спілкування для їхньої майбутньої діяльності. Вважаємо, що із цією метою на заняттях потрібно максимально відтворити професійне середовище за допомогою інтерактивних засобів навчання (ділових та рольових ігор). Для того, щоб студенти відчували себе в цьому середовищі не просто спостерігачами, а й стали його активними учасниками, ми пропонуємо застосовувати моделювання типових ситуацій професійного спілкування й ділові ігри. Такі методи стимулюють активність студентів, адже основним засобом формування в студентів стійкого інтересу до навчання є "використання таких питань і завдань, вирішення яких вимагає від них активної пошукової діяльності" [3;С.24]. На думку В. Кручек, методи активної взаємодії найбільшою мірою сприяють розвитку інтерактивного аспекту спілкування, а методи психологічного впливу розвивають усі три сторони, але переважно комунікативну та перцептивну [4]. На нашу думку, використання таких засобів позитивно впливає на підготовку студентів до професійного спілкування, тому що вони сприяють розвитку не тільки комунікативних мотивів, але й мотивів навчання.

Серед інших важливих засобів стимулювання інтересу до навчання можна назвати створення проблемних ситуацій, використання різноманітних методів і прийомів на заняттях, взаємонавчання та взаємоперевірка студентів, надання їм можливості вибору навчального матеріалу. Так, В. Свистун для стимулювання майбутніх фахівців аграрної галузі до формування вмінь та навичок культури професійного спілкування вважає найефективнішими інтерактивні технології навчання, які, зокрема, сприяють формуванню комунікативної компетентності студентів-аграріїв: імітаційні, організаційно-діяльнісні й ділові ігри, прийоми активізації навчальної діяльності, евристичні технології генерування ідей і різні види тренінгів тощо [7].

Стимулювання студентів до формування вмінь та навичок культури професійного спілкування повинно відбуватися за результатами тестових і анкетних методик, спрямованих на самодіагностування професійних та

особистісних якостей студентів. Тестування дає змогу одержати оптимальні, вірогідні факти та відомості, визначити актуальний рівень розвитку у досліджуваних не лише необхідних знань з культури професійного спілкування, але й умінь та навичок професійного спілкування. При цьому необхідно звертати увагу на те, що та чи інша поведінка студента на занятті, вибір ним власного стилю, тактик і стратегій у професійному спілкуванні пов'язано, в першу чергу, із внутрішніми, психологічними характеристиками особистості. Тестові і анкетні методики допомагають проаналізувати ці характеристики і, на основі отриманих результатів тестування, зробити висновок про вид спілкування, на який здатен орієнтуватися певний студент у процесі навчання.

З метою активізації рефлексивних процесів студентів, стимулювання самопізнання та поглибленого аналізу особливостей культури професійного спілкування ми рекомендуємо студентам використовувати спеціальні діагностичні методики спрямовані на: оцінювання перцептивних умінь у спілкуванні; оцінювання взаємовідношень зі співрозмовником у спілкуванні; оцінюванні значущості якостей у професійному спілкуванні.

Після забезпечення адекватного усвідомлення студентами рівня сформованості компонентів культури професійного спілкування, продуктивних і непродуктивних особливостей професійного спілкування, розуміння обумовлюючих їх ціннісних орієнтацій вони під керівництвом викладача на основі самодіагностики визначають напрямки і завдання, розробляють плани і складають індивідуальні програми саморозвитку та самовдосконалення культури професійного спілкування, розвитку якостей та умінь, необхідних для успішної професійної взаємодії майбутнього фахівця аграрного профілю.

Закріплення, узагальнення та розширення знань про культуру мовленнєвого спілкування передбачає також і самостійну роботу студентів у формі виконання індивідуальних домашніх завдань репродуктивного та творчого характеру, спрямованих на підготовку реферативних доповідей, складання плану консультативної бесіди, підбору прикладів ситуацій з різним рівнем культури мовленнєвого спілкування тощо. Виконання названих завдань органічно включають реалізацію як теоретичного, так і практичного компонентів програми формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців аграрного профілю.

Робота у мікрогрупах над вирішенням поставлених задач відповідно стимулює пізнавальний інтерес студентів до формування вмінь та навичок культури професійного спілкування, сприяє обміну актуальним досвідом між студентами, що збагачує їх професійні знання та вміння, підвищує рівень володіння комунікативно-мовленнєвими навичками та розширює варіативність у вирішенні проблем професійного спілкування.

Пізнавальний інтерес є важливою проблемою, що зумовлює рівень пізнання і оволодіння знаннями. «При цьому він спрямований не тільки на зміст даної предметної галузі з її специфічними властивостями, а й на процес добування цих знань, до пізнавальної діяльності, в якій проходять

оперування вже набутими способами навчання, оволодіння новими та їх вдосконалення» [8 С.9].

Таким чином, завдання повинні бути спрямовані на стимуляцію пізнавального інтересу до формування всіх компонентів культури професійного спілкування, відобразити реальний процес ділового спілкування і професійну спрямованість його змісту, дотримуватись адекватності навчальних завдань характеру формуючого уміння, містити інтенсивну практику і поетапне формування дій у підготовці до професійного спілкування, мати зростаючу складність і створювати умови для використання об'єктивних методів контролю і самоконтролю. Усі навчальні завдання залежно від цільового призначення ми пропонуємо розділити на чотири групи: 1) спрямовані на корекцію ціннісних орієнтацій; 2) розвиток інформаційно-мовленнєвих умінь; 3) розвиток перцептивно-когнітивних умінь; 4) розвиток операційно-діяльнісних умінь. Представлений комплекс навчальних завдань, що покликані на стимулювання студентів до формування вміння та навичок культури професійного спілкування, реалізується через різні організаційні форми: тренінгові завдання і сюжетно-рольові ігри.

Тренінгові заняття з формування умінь та навичок культури професійного спілкування можуть будувалися за таким планом: 1) актуалізація теоретичних знань та знань про способи виконання дії (прагматично-процедурних знань), приведення їх у систему, показ значущості знань з метою формування інтересу і потреби в оволодінні ними; 2) тренінг окремих способів дії, характерних для певного комунікативного уміння; 3) розвиток комплексу способів дії шляхом самостійного їх використання на репродуктивному рівні; 4) формування уміння переносити відпрацьовані навички в нові нестандартні, творчі комунікативні ситуації.

Слід зазначити, що робота в тренінговій групі сприяє усвідомленню студентом самого себе (своєї особистості), розумінню інших співрозмовників. Кожен учасник досліджує свій стиль спілкування, спостерігає за поведінкою інших учасників тренінгу, усвідомлює звичайні способи спілкування, аналізує помилки в міжособистісній взаємодії, набуває практичних навичок і вміння формування культури професійного спілкування [5].

Результатом проведення тренінгових занять з формування культури професійного спілкування у майбутніх фахівців аграрного профілю можна вважати удосконалення таких якостей як підвищення професійної компетентності; перехід на новий рівень професіоналізму; розвиток готовності до саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності; оволодіння прийомами професійного спілкування, що сприяє створенню оптимістичної професійної перспективи.

Активне впровадження у навчально-виховний процес вищих аграрних навчальних закладів рольових, ділових і сюжетно-рольових ігор вважаємо одним із засобів стимулювання пізнавального інтересу до формування необхідних знань з культури професійного спілкування та їх практичного застосування. Ділові ігри впроваджуються як форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності, моделювання системи відносин, що складається у даній сфері. У навчальній практиці

діяльність її учасників має організовуватись на базі імітаційної моделі, що відтворює певні умови професійної діяльності. Рольові ігри впроваджуються як діяльність, під час якої учасники гри перебирають на себе певні ролі та в ігровій ситуації відтворюють дії і взаємовідносини, характерні для аналогічної реальної ситуації.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, ефективність стимулювання та педагогічної підтримки студентів у процесі формування вмінь та навичок культури професійного спілкування повинно забезпечуватись мотивуванням студентів до участі у заняттях з формування культури професійного спілкування; формуванням установки на саморозвиток та самовдосконалення культури професійного спілкування, яка передбачає визначення індивідуальної програми самовдосконалення комунікативних умінь, корекції ціннісних орієнтацій, розвитку якостей, необхідних для успішної професійної взаємодії.

Список літератури

1. Демічева І.О. Технологія формування дослідницької культури вчителя / І.О. Демічева // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / [редкол. : Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. – Запоріжжя, 2004. – Вип. 32. – С. 106–112., с. 25].
2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы : учеб. пособ. / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2003. – 508 с.
3. Комарова Э.П. Основы обучения иноязычному профессионально ориентированному опосредованному общению в системе вузовского образования / Э.П. Комарова. – Воронеж : Изд-во ВГТУ, 2000. – 175 с.
4. Кручек В. А. Формування комунікативних умінь студентів вищих аграрних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : Автореф. дис. На здобуття наукового ступеню канд. пед. наук : 13.00.04 / В. А. Кручек. – К., 2004. – 16 с.
5. Педагогика : учеб. пособ. для студ. пед. учеб. заведений / [В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко и др.]. – М. : Школа-Пресс, 1997. – 512 с.
6. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О.М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
7. Свистун В. І. Теорія і практика підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі до управлінської діяльності : Дис. На здобуття наукового ступеню д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. І. Свистун/ Національний аграрний університет – К., 2007. – 505 с.
8. Щукина Г.И. Педагогические проблемы формирования познавательных интересов учащихся / Г.И. Щукина. – М.: Педагогика, 1988.; С.9].

В статье рассматриваются средства и методы стимулирования и педагогической поддержки студентов в процессе формирования умений и навыков культуры профессионального общения. Указано, что педагогическая поддержка - это целенаправленная деятельность преподавателей, направленная на обеспечение благоприятных условий для формирования устойчивой мотивации и интереса к развитию умений и навыков культуры профессионального общения, реализации коммуникативного потенциала студентов. Сделан вывод, что стимулирова-

ние будущих аграриев к формированию культуры профессионального общения должно опираться на пробуждение в них желания к собственному самосовершенствованию.

Стимулирование, педагогическая поддержка, культура профессионального общения, мотивация, интерес, умение, навыки, интерактивные средства обучения.

The article deals with the means and incentives and educational support for students in the process of cultural skills for professional communication. It is determined, that the students pedagogical support in the process of cultural skills professional communication is a purposeful activities of teachers, aimed at providing favorable conditions for the formation of stable motivation and interest in developing the skills of professional communicative culture, implementation communicative potential students. To this end, teachers in the classroom should be possible to play professional environment with interactive learning tools (business and role-playing games). In order to ensure that students feel in this environment is not just a spectator, but it became active participants in the article we consider application of models of typical situations of professional communication, introduction of interviews and workshops to develop skills for professional communication. The task of teachers, therefore, is to use student-centered approach to each of the students.

Incentives, educational support, culture of professional communication, motivation, interest, skills, interactive learning tools.

УДК 378.147

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Р.В. Лопатич, аспірант

У статті розглядаються підходи до формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови; проведено аналіз наукової літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників щодо підходів до формування логічної культури; обґрунтовано їх вибір. Найбільш продуктивними для формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови є гуманістичний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, комунікативний та компетентнісний підходи в їх органічному поєднанні. На основі цих підходів створено модель формування логічної культури майбутніх учителів іноземної мови.

Логічна культура, гуманістичний, комунікативний, компетентнісний, особистісно-орієнтований, діяльнісний підходи.